

Justisdepartementet
postmottak@jd.dep.no

Deres referanse: 21/424
Vår referanse: 2021/31
Dato: 21/03/2022

Merknader til utkastet til Norges 9. rapport til FNs torturkomité (CAT)

Vi viser til forespørsel av 4. mars 2022 om innspill til utkastet til Norges niende rapport til FNs torturkomité (CAT). Vi takker for muligheten til å kommentere på rapportutkastet.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven, og den øvrige lovgivningen, samt internasjonale traktater og folkeretten for øvrig. Som ledd i dette har NIM som oppgave å gi råd til Stortinget, regjeringen og andre offentlige organer i spørsmål som berører menneskerettighetene. Innspill til statens periodiske rapporter til FNs overvåkningsorganer inngår i dette arbeidet.

NIM avgir herved noen innspill til deler av statens rapportutkast. Innspillene følger disposisjonen i utkastet i tråd med komitéens 'List of issues prior to reporting' (LOIPR).

1. Artikkel 1 til 4

1.1. Rettshjelp

Artikkel 2, LOIPR para.4 b), statens utkast avsnitt 12-14

NIM mener departementet bør omtale spørsmålet om oppfølgingen av Straffeprosessutvalgets forslag om endringene i reglene om rett til forsvarer ved frihetsberøvelse.

Straffeprosessutvalget gikk inn for å senke terskelen for forsvareroppnevning ved pågripelse og fengsling. Utvalget foreslo blant annet at det oppnevnes forsvarer straks det er «grunn til å tro» at mistenkte vil være berøvet friheten utover 24 timer. Ved et så vidt inngripende tiltak som frihetsberøvelse, mente utvalget at mistenkte ikke burde kunne gi avkall på forsvarerbistand. Oppfølgingen av utvalgets forslag inngikk ikke i Prop. 146 L (2020-2021) om endringer i straffeprosessloven (aktiv saksstyring mv). Departementet ville komme tilbake til spørsmålet om en full lovrevisjon senere, jf. nevnte proposisjon punkt 2.

1.2. Vold mot kvinner

Artikkel 2, LOIPR para. 5, statens utkast avsnitt 19

I avsnitt 19, henviser staten til avsnitt 63-67 i statsrapporten som ble levert CEDAW i 2021. Staten bør også henvise til avsnitt 68-71, slik at CAT får informasjon om blant annet krisesentertilbudet i Norge.

1.3. Enslige mindreårige asylsøkere

Artikkel 2, LOIPR para. 6, statens utkast avsnitt 30-37

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 25. juni 2021 ut en høring om forslag til endringer i utlendingsloven og ny forskrift (statlig tilsyn med omsorgen for enslige mindreårige som bor i asylmottak). Saken er fortsatt til behandling i departementet. NIM mener departementet bør omtale forslaget og den videre oppfølgingen.

Vedrørende EMA-forsvinninger, heter det i rapportutkastets avsnitt 36:

«If an unaccompanied minor has disappeared, the reception centre is obliged to inform the police, the child welfare authorities and the UDI. The relevant authorities assess how to follow up in each individual case».

Etter vårt syn er det her nødvendig å redegjøre nærmere for barnevernets og politiets praksis ved slike meldinger fra mottakssenteret. Videre er det nødvendig å redegjøre for hvilke retningslinjer som foreligger i politiet og i barnevernet for vurderinger og oppfølging i slike meldinger. Departementet bør også redegjøre for sin vurdering av behovet for ytterligere instruksjoner og retningslinjer for behandlingen av slike saker.

2. Artikkel 5-9

2.1. Lovutvalg om utlevering og arrestordre

Artikkel 5, LOIPR para. 11, statens utkast avsnitt 89-91

Justis- og beredskapsdepartementet kan vurdere å opplyse komiteen om nedsettelsen av lovutvalget som skal gjennomgå gjeldende regelverk om utlevering av lovbrytere og overlevering på grunnlag av arrestordre, og utarbeide forslag til nye bestemmelser. I utvalgets arbeid inngår hele det regelsettet som gjelder utleveringer og overleveringer, både folkerettslige og internrettslige.

3. Artikkel 11

3.1. Isolasjon i fengsel

Artikkel 11, LOIPR para. 16, statens utkast avsnitt 117-123

Rapportutkastet inneholder informasjon om en del av problemkomplekset knyttet til faktisk isolasjon. Samtidig er det behov for utdypning knyttet til myndighetenes

vurderinger av og oppfølging knyttet til innelåsing i et vesentlig mindre omfang enn 22 timer hver dag. Den europeiske torturkomité anbefaler at man bør ha et mål om åtte timer eller mer utenfor cellen for varetektsinnsatte, og at nivået bør være høyere for ordinære innsatte.¹

3.2. Straffegjennomføringsloven og EMK

Artikkel 11, LOIPR para. 16, statens utkast avsnitt 124

Rapportutkastet nevner at det «Har vært gjennomgang av straffegjennomføringsloven i lys av EMK i samarbeid med Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM)». Det bør etter NIMs syn presiseres at prosjektet er i oppstartsfasen.

3.3. Spytthette

Artikkel 11, LOIPR para. 17, statens utkast avsnitt 135-137

I stortingsbehandlingen om innføring av adgang til bruk av spyttbeskytter i straffegjennomføringsloven fremholdt flere høringsinstanser, deriblant NIM, at helserisikoen ved bruk av spyttbeskytter ikke var tilstrekkelig opplyst til at det var betryggende ut fra menneskerettighetene å vedta lovforslaget.² Departementet bør opplyse om hvorvidt det foreligger noen planer om å innhente en vurdering fra helsemyndighetene eller evaluere tiltaket.

3.4. Kvinner i fengsel

Artikkel 11, LOIPR para. 18, statens utkast avsnitt 153-156

Diskrimineringsnemnda konkluderte i en sak 9. juni 2020 med at Kriminalomsorgsdirektoratet diskriminerer kvinnelige innsatte i Tromsø fengsel på grunn av kjønn i strid med likestillings- og diskrimineringsloven.³ Departementet bør opplyse om hvilke tiltak som er satt i verk eller planlagt knyttet til oppfølgingen av Diskrimineringsnemndas vedtak.

3.5. Trandum utlendingsinternat

Artikkel 11, LOIPR para. 18, statens utkast avsnitt 141-143, 172

Omtalen i rapportutkastet bør suppleres på noen punkter. I tilknytning til spørsmålet om kroppsvisitasjon, nevner departementet i avsnitt 143 en pågående revisjon av

¹ CPT/Inf (92)3-part2 avsnitt. 47. Komitéen hadde tilsvarende anbefaling i sin rapport etter besøket i Norge i 2019.

² Se skriftlige innspill til komiteen fra Sivilombudet, NIM, Advokatforeningen, Jussbuss og JURK. De bygget her særlig på vurderingene fra høyskolelektorer fra Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter (KRUS), som advarte om at bruk av spyttbeskytter kan øke risikoen for kvelning når den brukes sammen med blant annet nedleggelse.

³ Klagesak 19/114.

forskriften om politiets utlendingsinternat.⁴ Justis- og beredskapsdepartementet har i brev til Sivilombudet opplyst om at gjeldende forskrift for utlendingsinternatet er planlagt revidert.⁵ Departementet nevner i rapportutkastet avsnitt 149 at Helsedirektoratet i en utredning ferdigstilt i desember 2021 anbefalte at «importmodellen», som brukes i Kriminalomsorgen, etableres ved Trandum og at utredningen nå er til vurdering i Justis- og beredskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Det bør opplyses i rapporten hvilken tidsplan som foreligger for denne revisjonen av utlendingsinternatforskriften og oppfølgingen av Helsedirektoratets utredning.

Tilsynsrådet har også pekt på andre forhold som etter NIMs syn bør omtales i rapporten. Det gjelder blant annet rutinemessig innelåsing, begrenset tilgang til PC samt beslaglegging av mobiltelefoner.⁶ Planlagte eller iverksatte tiltak fra myndighetene for å endre praksis bør også omtales i rapporten.

3.6. Psykisk helse

Artikkel 11, LOIPR para. 22, statens utkast avsnitt 178-187

Rapportutkastet gir ingen oppdatering på arbeidet knyttet til oppfølgingen av NOU 2019:14 *Tvangsbegrensningsloven – Forslag til felles regler om tvang og inngrep uten samtykke i helse- og omsorgstjenesten*, dette til tross for at staten har hatt deler av oppfølgingsarbeidet ute på høring, jf. høringsbrevet fra Helse- og omsorgsdepartementet av 6. juli 2021. Staten bør angi når det kan forventes at eventuelle endringer i lovverket vil bli gjennomført.

NIM vil også bemerke at staten bør gi informasjon om de andre delene av tvangslovverket i helselovgivningen, og ikke bare informasjon knyttet til psykisk helsevern. Særlig bør det, om mulig, gis mer informasjon om bruken av tvang ved barnevernsinstitusjoner. I avsnitt 181 kan gjengivelsen av lovteksten i punkt 4 gjøres noe mer presis. Det kan være en fordel å legge punkt 4a til hovedteksten i punkt 4, og la punkt 4b og 4c bli til henholdsvis 4a og 4b.

3.7. Barnevernet

Artikkel 11, LOIPR para. 23, statens utkast avsnitt 188

Sivilombudets forebyggingsenhet har i sine besøksrapporter pekt på bruk av tvang som en utfordring på barnevernsinstitusjoner. Komiteen etterlyser data for denne gruppen. Staten sier at data om tvangsbruk kun foreligger for psykisk helseverninstitusjoner. Data

⁴ Forskrift om Politiets utlendingsinternat (Utlendingsinternatforskriften) (FOR-2009-12-23-1890).

⁵ Brev fra Justis- og beredskapsdepartementet av 23. august 2021 «Om oppfølging av forholdene ved Politiets utlendingsinternat, Trandum» ref. (18/5741).

⁶ Tilsynsrådet for Politiets utlendingsinternat, Trandum, årsmelding 2021 punkt 4.1 og 3.4.

for andre institusjoner, og da formodentlig inkludert barnevernet, sies å være «currently not available».

Vi foreslår at staten utdyper grunnene til slik datamangel, om det er et vedvarende problem og hva som i så fall vil gjøres med det.

4. Artikkel 16

4.1. Hatkriminalitet

Artikkel 16, LOIPR 27, statens utkast avsnitt 211-215

Gjennomgangen av bekjempelse av hatkriminalitet virker treffende. Beskrivelsen av handlingsplaner kunne gjerne vært beskrevet mer detaljert, og eventuelt det arbeidet som Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har iverksatt for å følge opp regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016-2020. Her kunne det også ha vært nevnt at «kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk» ble tilføyd som nytt diskrimineringsgrunnlag i straffeloven § 185, ved lov av 4. desember 2020 nr. 135, i kraft fra 1. januar 2021.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Gro Nystuen

Assisterende direktør

Kristin Høgdahl

Seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.